

Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori 2018-2022

**Opšti periodični pregled Ujedinjenih nacija
Četvrti ciklus**

Podgorica, januar 2023.

I METODOLOGIJA I KONSULTATIVNI PROCES

Izveštaj u okviru četvrtog ciklusa Opšteg periodičnog pregleda pripremljen je u skladu sa smjernicama Savjeta za ljudska prava (A/HRC/DEC/17/119). Predstavljen je pregled stanja ljudskih prava i napredak ostvaren od trećeg ciklusa, sa posebnom pažnjom na napredak u implementaciji preporuka nakon podnošenja Srednjeročnog izvještaja (<https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/upr-implementation>).

Proces izrade dokumenta podrazumijevao je održavanje više krugova konsultacija u kojima su učestvovali državni organi (ministarstva i organi uprave, sudstvo i tužilaštvo), Skupština, nacionalna institucija Zaštitnika ljudskih prava, civilni sektor i UN sistem u Crnoj Gori. Bazira se na redovnim periodičnim pregledima stepena implementacije preporuka trećeg ciklusa, na osnovu akcionog plana, u kojima su učestvovali svi navedeni učesnici.

II NORMATIVNO-INSTITUCIONALNI OKVIR ZA PROMOCIJU I ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA – NAPREDAK U PERIODU IZVJEŠTAVANJA (2018-2022)

Crna Gora je preduzela značajne aktivnosti na planu osnaživanja pravnog i institucionalnog okvira. Detaljne informacije su sadržane u nacionalnim izvještajima o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori, podnesenim u okviru tri UPR ciklusa (A/HRC/WG.6/3/MNE/1, A/HRC/WG.6/15/MNE/1 i A/HRC/WG.6/29/MNE/1), kao i u Srednjeročnom izvještaju. U periodu izvještavanja takođe su realizovane aktivnosti koje se odnose na snaženje administrativnih i stručnih kapaciteta, uspostavljanje bolje koordinacije i nadgledanja aktivnosti resora zaduženih za promociju i zaštitu prava, te efikasno funkcionisanje uspostavljenih radnih tijela i institucije Zaštitnika. Novine u normativnom okviru navedene su po pojedinačnim oblastima u poglavlju III.

II a. Institucionalni okvir (preporuke 105.2, 105.7, 105.8, 105.9, 105.10, 105.60, 105.61, 105.66, 105.111, 105.142)

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je ključni Vladin organ za kreiranje politika zaštite i unapređenja ljudskih prava i sloboda.

Vlada obezbjeđuje monitoring realizacije nacionalnih politika kroz funkcionisanje radnih tijela nadležnih za posebne oblasti zaštite ljudskih prava: Savjet za vladavinu prava, Savjet za prava djeteta, Socijalni savjet, Savjet za saradnju sa nevladinim organizacijama (NVO), te Savjet za praćenje sprovođenja Strategije reforme pravosuđa 2019-2022. U toku je i osnivanje Savjeta za prava lica sa invaliditetom.

Formirani su: Operativni tim za borbu protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama, Operativni tim za borbu protiv trgovine ljudima i Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima.

Zakonom o nevladinim organizacijama u prioritetnim oblastima od javnog interesa opredjeljuju se finansijska sredstva iz budžeta Crne Gore za projekte i programe nevladinih organizacija koje se bave zaštitom i promovisanjem ljudskih prava.

Kao jedna forma nacionalnog mehanizma za izvještavanje o preporukama i praćenje njihove implementacije, formirana je mreža radnih grupa po tematskim oblastima u

domenu ljudskih prava. U rad grupa su uključeni, osim predstavnika Vlade i predstavnici Institucije Zaštitnika, Skupštine, NVO sektora, sudstva i tužilaštva.

Formirana je nova Komisija za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija, sa ojačanim nadležnostima, većim članstvom i boljom zastupljenošću relevantnih institucija.

Skupštinski odbor za ljudska prava i slobode, kao radno tijelo, razmatra predloge zakona i drugih propisa i opštih akata koji se odnose na zaštitu ljudskih prava i sloboda, te održava redovna konsultativna saslušanja nadležnih za sprovođenje antidiskriminacionih politika.

Oснаžena je uloga Zaštitnika u pokretanju inicijativa za promociju ljudskih prava najugroženijih grupa, posebno djece, kao i zaštita prava migranata i azilanata u saradnji sa međunarodnim partnerima. Unaprijeđena je elektronska baza podataka za postupanje po pritužbama Zaštitnika. Internim pravnim aktom institucije Zaštitnika, a shodno preporukama relevantnih međunarodnih organizacija, ojačani su kadrovski i administrativni kapaciteti institucije.

II.b. Obrazovanje i obuke o ljudskim pravima (preporuka 105.97)

Stepen diskriminacije u društvu prati se kroz kontinuirana godišnja istraživanja. U skladu sa njihovim rezultatima, kreiraju se nacionalne politike, te sprovode obuke za jačanje kapaciteta svih onih u čijoj je nadležnosti sprovođenje antidiskriminacionih politika.

Posebna pažnja poklanja se edukaciji i obukama o ljudskim pravima, kroz redovni obrazovni sistem i posebne programe edukacije zaposlenih u organima vlasti.

Aktivnosti na jačanju kapaciteta za primjenu antidiskriminacionog zakonodavstva sprovode se u kontinuitetu, sa ciljem povećanja efikasnosti ljudskih resursa i institucionalnih kapaciteta koji djeluju u oblasti ljudskih prava. Tokom izvještajnog perioda sprovedene su brojne obuke za predstavnike državnih institucija, organizacija koja se bave zaštitom ljudskih prava, advokate, sudije, zaposlene u državnom tužilaštvu, predstavnike lokalnih samouprava, učenike, stručne saradnike i nastavni kadar u osnovnim i srednjim školama, te predstavnike medija na temu zaštite od diskriminacije svih ranjivih društvenih grupa, kao i obuke namijenjene izradi akcionih planova za lokalne samouprave.

Razvijena je i dizajnirana obuka za rodnu ravnopravnost za državne službenike sa ciljem horizontalnog pristupa integrisanja rodne komponente u sprovođenje nacionalnih politika. Izrađen je Plan obaveznih obuka na ovu temu za novozaposlene službenike, rukovodioce, polaznike Programa stručnog osposobljavanja, te službenike za strateško planiranje.

Obuke za prevenciju i zaštitu od nasilja u porodici redovno prolaze svi službenici koji su u kontaktu sa žrtvom. Takođe, policijski službenici prolaze kontinuirane obuke u cilju pravilne primjene zakonskih odredbi iz oblasti nasilja u porodici i modela zaštite žrtava nasilja u porodici, te što efikasnije primjene normativnog okvira u oblasti ljudskih prava.

Institucija Zaštitnika konstantno unapređuje sistem obuka u svim oblastima zaštite sa posebnim naglaskom na oblasti prevencije i zaštite od torture i zaštite od diskriminacije.

Sa ciljem usavršavanja znanja i vještina za efikasno vršenje funkcija sudija i državnih tužilaca u skladu sa načelima nezavisnosti i samostalnosti i etičkim standardima profesije, redovno se usavršavaju nosioci pravosudnih funkcija.

U kontinuitetu radi se na edukovanju predstavnika medija u cilju senzibilizacije u izvještavanju o rodnim pitanjima, kao i ranjivim kategorijama u društvu.

II c. Međunarodnopravni dokumenti i saradnja sa ugovornim tijelima (preporuke br. 105.1 i 106.4)

U periodu 2018-2022. Crna Gora je postala članica sljedećih međunarodno-pravnih instrumenata:

- Crna Gora je ratifikovala Protokol 16 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

U toku su konsultacije između nadležnih organa u Crnoj Gori o postupku ratifikacije Kampala amandmana na Rimski statut.

U toku je priprema drugog periodičnog izvještaja o sprovođenju Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Kroz njegovu izradu sagledaće se stepen usklađenosti nacionalnog zakonodavstva sa Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima (ICCPR).

Realizovane su posjete specijalne izvjestiteljke UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom (novembar 2019.), specijalne izvjestiteljke UN za borbu protiv trgovine i seksualne eksploatacije djece, uključujući dječju prostituciju, dječju pornografiju i povezane zloupotrebe (septembar 2021.), specijalne savjetnice generalnog sekretara UN za prevenciju genocida (novembar 2021.).

Tokom izvještajnog perioda, Crnu Goru su posjetili i visoki zvaničnici OEBS-a nadležni za oblasti nacionalnih manjina (HCNM), borbu protiv trgovine ljudima, evaluaciju izbornog zakonodavstva. Takođe, Crna Gora je bila domaćin i više ekspertskih misija Savjeta Evrope (SE): Grupa eksperata za monitoring primjene Konvencije SE za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO), Grupa eksperata za monitoring primjene Konvencije SE o sprječavanju trgovine ljudima (GRETA), Grupa eksperata SE za borbu protiv korupcije (GRECO), Evaluaciona posjeta Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), izvjestioci Parlamentarne skupštine SE (PACE).

III NAPREDAK U OSTVARENJU I ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA – IMPLEMENTACIJA PREPORUKA TREĆEG CIKLUSA, OSTVARENI REZULTATI, AKTIVNOSTI I IZAZOVI

U okviru trećeg ciklusa UPR Crna Gora je dobila 169 preporuka, od kojih je prihvaćeno 159 preporuka. U cjelosti je implementirano 32, dok je implementacija ostalih preporuka u toku, čija velika većina zapravo podrazumijeva kontinuirani rad na određenim pitanjima, pa

se kao takve ne mogu smatrati nerealizovanim. Iako se teži njihovoj implementaciji, nije implementirano 5 preporuka.

A. NACIONALNI ZAKONI, POLITIKE, STRATEGIJE I INICIJATIVE

Crna Gora nastavlja da jača svoj zakonodavni okvir na planu zaštite, promocije i unapređenja ljudskih prava. Usvojen je Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola i u proceduri je harmonizacija relevantnih zakona sa ovim zakonom, kao i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. Očekuje se brzo usvajanje novih zakona iz oblasti medija, zaštite jednakosti i zabrane diskriminacije, socijalne i dječje zaštite i pravnog prepoznavanja roda na bazi samoodređenja.

Strategije u oblasti ljudskih prava, koje su rezultat širokih konsultacija, kontinuirano se nimplementiraju u skladu sa pratećim akcionim planovima, sa posebnom pažnjom na položaj najosjetljivijih grupa.

Crna Gora kroz aktuelni strategijski okvir za ključne oblasti zaštite ljudskih prava prava, na osnovu jasnih ciljeva i indikatora, unaprijeđuje: Strategiju reforme pravosuđa 2019-2022, Nacionalnu strategiju rodne ravnopravnosti 2021-2025, Strategiju za zaštitu prava lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022-2027, Strategiju socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025, Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024, Strategiju za ostvarivanje prava djeteta 2019-2023, Strategiju inkluzivnog obrazovanja 2019-2025, Strategiju za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba 2019-2023, Strategiju manjinske politike 2019-2023, Nacionalnu strategiju zapošljavanja 2021-2025, Strategiju razvoja sistema socijalne zaštite starijih 2018-2022, Strategiju ženskog preduzetništva 2021-2024, Strategiju o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori 2021-2025.

Praćenjem realizacije strateških ciljeva nacionalnih dokumenata u oblasti unapređenja ljudskih prava obezbjeđuje se djelotvornija primjena nacionalnih politika.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, u svojstvu posmatrača u radnim tijelima Vlade daje mišljenja i sugestije u odnosu na izmjene propisa u cilju njihovog unapređenja i kvalitetnije primjene. S tim u vezi, Institucija Zaštitnika davala je mišljenja za izmjene zakonodavnog okvira u oblastima prava lica sa invaliditetom, manjinskim pravima i slobodama, kao i reforme izbornog zakonodavstva.

A.1. Jednakost i nediskriminacija (preporuke 105.11, 105.12, 105.13, 105.14, 105.15, 106.5, 106.6)

Vlada Crne Gore kroz realizaciju mjera za ostvarivanje strateških ciljeva prati napredak u oblasti postizanja jednakosti i borbe protiv diskriminacije. Kroz pružanje podrške institucijama sistema, Vlada ostaje usmjerena na zaštitu manjinskih prava, podsticanje razvoja kulture i posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

Primjenom Zakona o manjinskim pravima i slobodama od 2018. udvostručena su sredstva savjetima manjinskih naroda i drugim manjinskim nacionalnim zajednicama za funkcionisanje i realizaciju programskih sadržaja. Svake godine obezbjeđuju se sredstva za Fond za zaštitu i ostvarivanje prava manjina, a od 2018. i za projekte nevladinih organizacija sa ciljem podrške realizaciji mjera za ostvarivanje strateških ciljeva.

Nova Strategija socijalne inkluzije Roma i Egipćana (RE) u Crnoj Gori 2021-2025, za ključni cilj ima poboljšanje njihovog socio-ekonomskog i pravnog položaja, kroz izgradnju inkluzivnog i otvorenog društva zasnovanog na borbi i eliminisanju svih oblika diskriminacije, anticiganizma i siromaštva.

Nova nacionalna Strategija rodne ravnopravnosti 2021-2025 potvrđuje kontinuitet politike unapređenja rodne ravnopravnosti i zaštite od diskriminacije po osnovu pola i roda.

Početakom 2020. prvi put je predstavljen Indeks rodne ravnopravnosti za Crnu Goru, koji je pokazatelj ravnopravnosti u oblastima znanja, rada, novca, moći, zdravlja i vremena, te kao takav predstavlja značajan iskorak u naporima da se postigne rodna ravnopravnost, unaprijedi položaj žena i prati napredak u ovoj oblasti. Vrijednost indeksa za Crnu Goru iznosi 55 od 100.

Nova Strategija za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022-2027. naglasila je pitanje žena i djece sa invaliditetom u skladu sa preporukama Komiteta za prava osoba sa invaliditetom (CRPD) i Komiteta o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) sa ciljem obezbjeđivanja ravnopravnog pristupa poštovanju njihovih prava, preduzimanju specifičnih mjera, usluga i aktivnosti. Kontinuirano se sprovode aktivnosti na planu unapređenja inkluzije djece sa smetnjama u razvoju, realizuju se posjete dnevnim centrima i jača saradnja sa udruženjima roditelja na kreiranju aktivnosti u cilju veće uključenosti u društveni život i vidljivosti djece sa invaliditetom.

Kvalitet života LGBTI osoba značajno je unaprijeđen u poslednjih 10 godina, što potvrđuje donošenje nove legislative u ovoj oblasti, po čemu je Crna Gora prepoznata kao lider u regionu.

Redovne evaluacije implementacije akcionih planova koje prate sprovođenje strategija iz oblasti ljudskih prava ukazuju na potrebu daljeg jačanja svijesti o važnosti tolerancije, razumijevanja ljudskih prava i uvažavanja različitosti. U Crnoj Gori se u kontinuitetu radi na prevenciji diskriminacije, kao i podizanju svijesti kroz kampanje o zabrani diskriminacije najranjivijih društvenih grupa, organizuju razne edukacije i okrugli stolovi, kao i kroz uključivanje različitih sadržaja iz domena ljudskih prava u medijima.

Takođe, kontinuirano se sprovode kampanje o antitrafikingu, kao i distribucija i promocija višjezičnih postera na svim graničnim prelazima na ovu temu.

Srednjoročnim programom Vlade Crne Gore 2022-2024 predviđeni su indikatori za praćenje antidiskriminacionih politika koji ukazuju na stepen diskriminacije u društvu prema ranjivim grupama. Istraživanja o stepenu diskriminacije sprovode se u saradnji sa nevladinim sektorom uz podršku Savjeta Evrope, i u skladu sa njihovim rezultatima kreiraju se politike zaštite od diskriminacije najranjivijih društvenih grupa.

Pored svih napora koja Crna Gora ulaže u oblasti zaštite ljudskih prava, najnovija istraživanja ukazuju na povećanu diskriminaciju, koja je između ostalog posljedica trenutne političke i ekonomske krize. Rezultati najnovijeg istraživanja sprovedenog krajem 2022. pokazuju da je prosječan stepen diskriminacije za sve ranjive grupe najveći u oblasti zapošljavanja, te da je stepen diskriminacije najizraženiji kod RE populacije, prema percepciji građana. U poređenju sa 2010. mjerimo povišeni stepen diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije, stepen diskriminacije prema ženama je smanjen, a nisu evidentirane značajne promjene kada su u pitanju osobe sa invaliditetom (OSI) i RE.

Vlada Crne Gore kontinuirano radi na jačanju institucionalnog okvira, što potvrđuje i poseban fokus na interkulturalizam, kroz formiranje posebne organizacione jedinice u nadležnom resoru.

A.2. Borba protiv nasilja u porodici, nasilja nad ženama i djecom (104.7, 105.109-105.120)

Crna Gora nastavlja da ulaže značajne napore u cilju iskorijenjivanja rodno zasnovanog nasilja kao i promjene svijesti i edukacije o uzrocima i posljedicama diskriminacije po osnovu pola, u skladu sa međunarodno preuzetim obavezama.

Formiran je Operativni tim za borbu protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama kao i Koordinacioni odbor za koordinaciju, sprovođenje, praćenje i procjenu politika i mjera za sprečavanje i borbu protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih Istanbulsom konvencijom. Njihov cilj je jačanje koordinacije institucija i ustanovljavanje jedinstvene prakse na prevenciji, razmjeni informacija, edukaciji, prijavljivanju i krivičnom gonjenju, kao i zaštita žrtava.

U skladu sa Istanbulsom konvencijom licencirana su četiri skloništa – prihvatilišta za žrtve nasilja. U izvještajnom periodu pružaocima usluga izdato je 87 licenci za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite, od čega 43 nevladinim organizacijama i to za pružanje usluga: savjetovanja, terapija, dnevnog boravka, personalnu asistenciju, pomoć u kući, SOS telefon, smještaj u prihvatilištu – skloništu.

Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2018. predstavlja krovni instrument postupanja svih nadležnih institucija u slučajevima nasilja. Izrađen je u cilju efikasne i brze zaštite žrtava od strane relevantnih institucija kao i unapređenja multisektorske saradnje. Jedinstvena baza podataka uspostavljena je 2019. i njome su uvezani Centri za socijalni rad i Uprava policije. Protokol sadrži poseban dio koji se odnosi na zaštitu djece od nasilja.

U skladu sa Istanbulsom konvencijom, CEDAW i preporukama GREVIO Komiteta izmjene Krivičnog zakonika i Zakona o krivičnom postupku poslate su Evropskoj komisiji na mišljenje. Proširena je definicija porodice, uvršteno partnersko nasilje, nasilje partnera istog pola, uvedena su nova krivična djela „osvetnička pornografija“ i seksualno uznemiravanje, prošireno je krivično djelo silovanje i genitalno sakaćenje. Takođe, ovim izmjenama je predviđeno da se fizičko i psihičko nasilje u cjelosti prenesu u obilježja krivičnog djela.

U sklopu kampanje „16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama“ realizuju se brojne aktivnosti sa ciljem podizanja svijesti o problemu neprijavlivanja nasilja nad ženama i djevojčicama, kao i podizanje svijesti građana o važnosti suzbijanja stereotipa i predrasuda o rodnim ulogama muškaraca i žena u crnogorskom društvu.

U periodu pandemije COVID-19, urađena je aplikacija Budi sigurna, koja jednim klikom šalje automatsku poruku nacionalnoj SOS liniji u slučaju opasnosti od rodno zasnovanog nasilja.

Shodno preporuci Savjeta Evrope za sprečavanje i suzbijanje seksizma usvojen je Etički kodeks službenika u UIKS-u 2019. kojim je regulisana prevencija i zaštita od seksualnog uznemiravanja. Institucija zaštitnika je 2022. definisala Smjernice za eliminaciju seksizma u radu te institucije.

Većina NVO kontinuirano sprovode kampanje, radionice i obuke o podizanju svijesti o seksualnom uznemiravanju, prevenciji zaštite žena od nasilja. Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore redovno organizuje zasjedanja Ženskog parlamenta, kao i konsultativna i kontrolna saslušanja prilikom, kojih se razmatraju teme u cilju daljeg osnaživanja žena, njihovog položaja u društvu, borbe protiv nasilja, te ostvarivanja rodne ravnopravnosti.

Crna Gora će nastaviti da se zalaže za postizanje „nulte tolerancije“ na nasilje nad ženama i nasilje u porodici i raditi na ispunjavanju međunarodno preuzetih obaveza.

A.3. Borba protiv trgovine ljudima (preporuke 105.64,105.66-105.80)

Crnogorsko zakonodavstvo je usaglašeno sa međunarodnim standardima u oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Usvojena je treća nacionalna Strategija za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024, čiju implementaciju prati Koordinaciono tijelo, koje čine predstavnici državnih organa, organa državne uprave, pravosudnih organa, institucije Zaštitnika, kao i dvije NVO.

Institucionalni mehanizmi u borbi protiv trgovine ljudima ojačani su formiranjem Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima (2018) sa ciljem efikasnijeg procesuiranja slučajeva trgovine ljudima, koordinacije aktivnosti i identifikacije žrtava trgovine ljudima; i Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima (2019) koji je preusmjerio fokus sa pristupa zasnovanog na krivičnom gonjenju na pristup orijentisan na žrtve.

Nacionalni plan za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima iz 2020. uključuje operativne procedure za identifikaciju žrtava, zaštitu i upućivanje lica za koja se pretpostavlja da su žrtve trgovine ljudima. U periodu od 2019 – 2022. Uprava policije je podnijela 21 prijavu protiv 29 lica za krivično djelo trgovine ljudima. Tužilaštvo je podiglo 14 optužnica protiv 23 lica, dok je sud izrekao 4 presude protiv 5 lica za krivično djelo trgovina ljudima, što predstavlja značajan pomak u odnosu na prethodni izvještajni period. Istovremeno, Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima je identifikovao 72 žrtve.

Smjernice o primjeni odredbe o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima, namijenjene policijskim službenicima, državnim tužiocima i sudijama izrađene su 2018. godine. Smjernice za policijske službenike za obavljanje razgovora sa osobama za koje postoji

sumnja da su žrtve trgovine ljudima izrađene su 2021, a 2022. izrađeni su indikatori za zdravstvene radnike. Sve ove aktivnosti su praćene obukama službenika za njihovu adekvatnu primjenu. Kontinuirano se opredjeljuju sredstva za podršku civilnom sektoru u oblasti ljudskih prava.

Sprovode se kampanje koje podrazumijevaju emitovanje video sadržaja i distribuciju višejezičkih postera na graničnim prelazima na temu borbe protiv trgovine ljudima.

U Crnoj Gori funkcioniše jedno licencirano prihvatilište-sklonište za žrtve trgovine ljudima u čijem finansiranju učestvuje Vlada Crne Gore. U periodu od 2018-2022. godine 72 lica je bilo zbrinuto u skloništu za žrtve trgovine ljudima.

U skladu sa Zakonom o strancima dozvola za privremeni boravak iz humanitarnih razloga može se izdati i strancu za koga se pretpostavlja da je žrtva krivičnog djela trgovina ljudima, pa shodno tome ima pravo na smještaj, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, rad i novčanu pomoć. U cilju podizanja svijesti među strancima koji traže međunarodnu zaštitu i pružanja podrške njihovoj samoidentifikaciji kao žrtava trgovine ljudima, izrađen je informator o pravima i dostupnim uslugama i službama za pomoć za žrtve trgovine ljudima na 9 jezika.

Na inicijativu institucije Zaštitnika potpisan je Protokol o postupanju organa, ustanova i organizacija u Crnoj Gori sa djecom uključenom u život i rad na ulici. Protokol je revidiran 2021. Njegovu primjenu prati Koordinaciono tijelo.

Crna Gora ulaže napore u cilju jačanja regionalne saradnje u ovoj oblasti, što potvrđuje potpisivanje protokola o saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima i zlostavljanja djece sa Sjevernom Makedonijom (2018) i Slovenijom (2021).

B. GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA - (demokratija, vladavina prava, transparentnost, borba protiv nekažnjivosti)

Reforma izbornog zakonodavstva (preporuka 105.45)

Krajem 2020. osnovan je skupštinski Odbor za sveobuhvatnu izbornu reformu. U toku je procedura imenovanja članova navedenog Odbora. Ipak, tokom izvještajnog perioda, rad Odbora je obilježila i odluka jednog dijela, tada opozicionih političkih partija, da ne učestvuju u njegovom radu, što je rezultiralo zastojem u ispunjavanju preporuka iz Rezolucije 2374 (2021) Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope „Post-monitoring dijalog sa Crnom Gorom”. Ipak, radne grupe odbora su kontinuirano imale sastanke posvećene modalitetima vezanim za održavanje lokalnih izbora u jednom danu, kao i o konkretnim rješenjima u Zakonu o izboru odborika i poslanika. U tom smislu, analizirane su norme koje se odnose na preporuke OEBS/ODIHR-a. Radna tijela Odbora su radila i na Zakonu o registrima prebivališta i boravišta, kao i na analizi Zakona o crnogorskom državljanstvu.

B.1. Reforma pravosuđa i borba protiv korupcije (preporuke 104.2, 105.32-105.40)

Strategija reforme pravosuđa 2019-2022 donijeta je na osnovu smjernica i izvještaja međunarodnih partnera i ocjena o napretku tokom pregovaračkog procesa za članstvo u

EU. Kroz strateške ciljeve, jačaće se nezavisnost, nepristrasnost, odgovornost i efikasnost pravosuđa; dostupnost, transparentnost i javno povjerenje u pravosuđe; kao i dalji razvoj institucionalnih kapaciteta i usklađivanje normativnog okvira sa pravnom tekovinom EU.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom tužilaštvu iz 2021. umnogome je doprinio eliminisanju političkog uticaja na rad Državnog tužilaštva i unapređenju rada Tužilačkog savjeta. Uvedene su odredbe kojima se definiše sprečavanje sukoba interesa članova TS čime je dodatno ojačana njegova nezavisnost. Izabran je novi sastav TS.

U cilju efikasnije borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, TS je 2018. donio Odluku o izmjeni broja državnih tužilaca čime su ojačani kapaciteti Specijalnog državnog tužilaštva, tako što je broj tužilaca povećan sa 10 na 12 tužilaca.

Sudski savjet i Tužilački savjet u kontinuitetu sprovode postupak ocjenjivanja rada sudija i državnih tužilaca. Sa namjerom unapređenja disciplinskog okvira za sudije i tužioce, imenovani su disciplinski tužilac i disciplinsko vijeće, za Sudski i Tužilački savjet. Na temu disciplinske odgovornosti, redovno se sprovode obuke sudija i državnih tužilaca.

Usljed nedostatka političkog dijaloga i konsezenca nijesu izabrani čelnici ključnih pravosudnih institucija u Crnoj Gori (tri člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnik, sudije Ustavnog suda, Vrhovni državni tužilac i predsjednik Vrhovnog suda).

U cilju unapređenja sprovođenja antikorupcijskih politika, Zakonom o sprječavanju korupcije propisana je obaveza sudija i državnih tužilaca da u roku od 30 dana od dana stupanja na funkciju podnesu Agenciji za sprječavanje korupcije izvještaj o imovini i prihodima. Usvojeni su Etički kodeksi za sudije i državne tužioce i redovno se sprovode njihove obuke. Obrazovane su i komisije za praćenje poštovanja etičkih kodeksa od strane sudija i državnih tužilaca.

Nastavljen je trend rasta broja dostavljenih izvještaja o prihodima i imovini, usljed pojačanog informisanja i edukacije javnih funkcionera i evidentiran značajan rast dostavljenih posebnih izvještaja o uvećanju njihove imovine.

Kako bi se poboljšali mehanizmi interne kontrole i inspekcije u okviru javne uprave, a u cilju djelotvorne borbe protiv korupcije, organi vlasti u Crnoj Gori su u obavezi da usvoje planove integriteta, čija se efikasnost i efektivnost procjenjuju svake druge godine. Riječ je o skupu mjera kojima se sprječavaju i otklanjaju mogućnosti za nastanak i razvoj različitih oblika koruptivnog i drugog neprofesionalnog ponašanja unutar organa.

Pripadnici sudstva, tužilaštva i policije kontinuirano prolaze obuke posebno fokusirane na istrage krivičnih djela organizovanog kriminala i visoke korupcije – međuagencijska saradnja, mjere tajnog nadzora sa akcentom na povredu prava na privatnost i zaštitu podataka o ličnosti, zaštitu zviždača, finansijske i krivične istrage u predmetima krivičnih djela pranja novca, međunarodne norme za borbu protiv trgovine kulturnim dobrima, savremene istražne metode i međunarodna pravna saradnja.

B.2. Zaštita prava žrtava krivičnih djela kažnjivih prema međunarodnom pravu

Shodno Strategiji za istraživanje ratnih zločina Specijalno državno tužilaštvo podnosi izvještaje Vrhovnom državnom tužiocu. U izvještajnom periodu, donijeta je jedna

pravosnažna osuđujuća presuda zbog krivičnog djela u oblasti ratnih zločina. U 2019. jedno okrivljeno lice je oglašeno krivim i osuđeno na kaznu zatvora u trajanju od 14 godina, zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st. 1 Krivičnog zakonika Savezne Republike Jugoslavije (SRJ).

Specijalno tužilaštvo je tokom 2021. sprovelo preliminarne istrage u sedam predmeta ratnih zločina počinjenih na teritoriji Bosne i Hercegovine i Hrvatske. U jednom predmetu, koji se odnosi na zahtjev Bosne i Hercegovine za uzajamnu pravnu pomoć u vezi sa jednim licem, nadležni organi su utvrdili da postoji osnovana sumnja u krivično djelo. Još jedna istraga je zatvorena zbog nedostatka osnova za krivično gonjenje. Rad na preostalim pet slučajeva se nastavlja.

Crna Gora ostvaruje dobru saradnju sa susjednim zemljama u ovim predmetima. Specijalno državno tužilaštvo je 2021. postupalo po 10 zamolnica, kao i po pet zamolnica iz 2020. Nastavljena je dobra saradnja sa Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za krivične sudove (IRMCT). U vezi sa dostavljenim spisom predmeta koji se tiče pojedinaca za koje se vjeruje da su crnogorski državljani osumnjičeni za teške ratne zločine, saslušana je jedna osoba kao svjedok i nastavljena je razmjena sa tužilaštvima Bosne i Hercegovine. Na osnovu preporuka IRMCT-a, u pripremi su izmjene i dopune Zakonika o krivičnom postupku kako bi se proaktivno riješile pravne i praktične prepreke za efikasnu istragu, krivično gonjenje, suđenje i kažnjavanje ratnih zločina u skladu sa međunarodnim standardima. Nastavljen je rad na zakonskim izmjenama koje bi Crnoj Gori omogućile djelotvornu istragu i krivično gonjenje slučajeva seksualnog nasilja povezanog s konfliktom.

Viši sud u Podgorici je u oktobru 2021. potvrdio optužnicu protiv jednog osumnjičenog; suđenje je trenutno u toku. U junu 2022, Specijalno tužilaštvo je Višem sudu u Podgorici podnijelo još jednu optužnicu.

Tokom izvještajnog perioda pred sudovima je bilo 30 neriješenih zahtjeva za naknadu štete, a svi su se odnosili na predmet „Logor Morinj“. Od tog broja, 27 je u potpunosti ili djelimično prihvaćeno, pri čemu je dosuđena ukupna nematerijalna šteta od 196.876,66 eura. Postupci u tri preostala predmeta su u toku.

U odnosu na građanske postupke u kojima je sud odlučivao o tužbama za naknadu štete žrtvama/oštećenima krivičnim djelom ratnih zločina, donijete su 32 pravosnažne presude.

B.3. Sloboda izražavanja i sloboda medija (preporuke 104.4-104.5, 105.46-105.63 i 106.10-106.11)

Usklađujući u kontinuitetu svoje medijske zakone sa međunarodnim standardima u oblasti medija, Crna Gora je krajem 2021. pristupila izradi novog Zakona o medijima, Zakona o javnom medijskom servisu Crne Gore i Zakona o audio-vizuelnim medijskim uslugama. Reforma medijskih zakona bazirana je na relevantnim međunarodnim preporukama, iskustvima implementacije medijskog zakonodavstva, te zahtjevima i sugestijama medijske zajednice i NVO sektora.

Zakonom o medijima osnažiće se osnovni principi slobode medija, slobode izražavanja, javnosti medijskog vlasništva, transparentnosti oglašavanja u medijima, zaštite medijskog

pluralizma, uređivačka nezavisnost i druga pitanja od značaja za rad medija. Od posebnog značaja je formiranje Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija, koji finansira proizvodnju medijskih sadržaja od javnog interesa.

Zakon o javnom medijskom servisu unaprijediće jačanje finansijske, institucionalne i političke nezavisnosti nacionalnog javnog emitera. Zakon će dodatno precizirati pitanja konflikta interesa članova Savjeta Javnog servisa.

Zakonom o audiovizuelnim medijskim uslugama jačaće se nezavisnost regulatora. Predviđeno je vraćanje u nadležnost Agencije za elektronske medije niza ovlašćenja u pogledu izricanja kazni emiterima za nepoštovanje zakonskih i profesionalnih standarda.

U toku je izrada Medijske strategije Crne Gore 2023-2027, prvog strateškog dokumenta te vrste, koja predviđa i niz mjera u cilju jačanja bezbjednosti novinara i učvršćivanja svih institucionalnih mehanizama u procesuiranju svih slučajeva napada na novinare.

U kontekstu građanskih postupaka, sloboda izražavanja, kao jedna od ključnih vrijednosti demokratskog društva je pod zaštitom sudova. U cilju usaglašavanja nacionalne prakse sa praksom Evropskog suda za ljudska prava u primjeni čl.10 Konvencije, Vrhovni sud Crne Gore je izradio Analize presuda Evropskog suda u odnosu na Crnu Goru za 2018. i 2019. i 2020. sa naglaskom na značaj primjene trodjelnog testa. Tokom izvještajnog perioda sudovi su imali u radu 29 predmeta, povodom prekršaja i krivičnih djela učinjenih na štetu novinara, od čega je riješeno 19 predmeta, a 17 je okončano pravosnažnim osuđujućim presudama.

Tužilaštva dostavljaju Vrhovnom državnom tužilaštvu izvještaje o napadima na novinare. U Upravi policije određen je glavni policijski inspektor, koji koordinira svim tužilačko-polijskim aktivnostima u ovoj oblasti na cijeloj teritoriji Crne Gore. Takođe, u svim centrima bezbjednosti su određena po dva inspektora kriminalističke policije koji su nosioci ovih aktivnosti na teritorijama svoje nadležnosti, bez obzira da li se u prijavljenom događaju stiču elementi krivičnog djela ili prekršaja. Komisija za praćenje napada na novinare formirana je u novom sastavu 2021, a čine je novinari, predstavnici medija, NVO, Društva profesionalnih novinara, Medijskog savjeta za samoregulaciju, Sindikata medija, Agencije za nacionalnu bezbjednost, Državnog tužilaštva i Uprave policije. Izmijenjeni sastav uticao je na efikasniji rad, s obzirom na to da su sada predstavnici tužilaštva direktno uključeni u rad ovog tijela. Posebno važna nadležnost nove Komisije je praćenje slučajeva koji se dogode preko društvenih mreža, pored identifikovanih napada i prijetnji.

U izvještajnom periodu Komisija je identifikovala niz nedostataka koji se, između ostalog, odnose na kašnjenje u istragama, nepostojanje jedinstvene evidencije slučajeva napada na novinare i nedostupnost tajnih podataka svim njenim članovima.

Jednoglasno usvojenim izmjenama Krivičnog zakonika iz 2021. ojačana je krivičnopravna zaštita novinara.

Jedinstveno eksterno samoregulatorno tijelo još uvijek nije uspostavljeno. U Crnoj Gori pored Medijskog savjeta za samoregulaciju funkcioniše više internih samoregulatornih tijela.

Crna Gora će nastaviti da jača bezbjedno okruženje za nesmetan rad, zaštitu i položaj novinara i drugih zaposlenih u medijima, kroz efikasnu implementaciju novog seta medijskih zakona i Medijske strategije.

B.4. Borba protiv torture (preporuke 104.1, 105.20-105.31, 106.7-106.9)

Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore usklađen je sa preporukom UN-a o Opštem periodičnom pregledu o zastarjelosti torture i zlostavljanja iz 2018. Istim je uvedeno obavezno izricanje mjere bezbjednosti zabrane vršenja poziva, djelatnosti i dužnosti službenim licima, ali i onemogućeno izricanje mjera upozorenja za umišljajna krivična djela mučenja.

U toku su izmjene i dopune Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, kojim će žrtve mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja biti prepoznate kao privilegovani korisnici prava na besplatnu pravnu pomoć.

Godišnji izvještaji o ispunjenosti preporuka Savjeta za građansku kontrolu rada policije pokazuju izuzetno visok stepen implementacije istih. U periodu 2018 – 2022. Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije sprovelo je kontrolu u odnosu na 32 prijavljena slučaja nekog od oblika policijske torture. Krivično i disciplinski sankcionisano je ukupno 27 policijskih službenika. U slučajevima u kojima se nije moglo nesporno dokazati postojanje disciplinske odgovornosti policijskih službenika, Izvještaji sačinjeni u postupcima unutrašnje kontrole dostavljeni su nadležnim tužilaštvima na dalje postupanje.

Sudovi su donijeli ukupno 14 pravnosnažnih presuda, od čega u 7 predmeta osuđujuće presude, u 6 predmeta oslobađajuće, dok je u jednom predmetu donijeta presuda kojom se optužba odbija.

U ulozi Nacionalnog preventivnog mehanizma, Zaštitnik svake godine obilazi organe i ustanove na osnovu godišnjeg Plana rada, koji podrazumijevaju kontrolne monitoringe ustanova u kojima su lica lišena slobode i lica kojima je ograničeno kretanje. Članovi Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) tokom obilazaka imaju neograničen pristup svim službenim prostorijama, dokumentaciji, kao i mogućnost povjerljivog razgovora sa licima lišenim slobode, zadržanim i pritvorenim licima.

Obučeni su nacionalni treneri (sudije i tužioci) kroz seriju obuka za sudije i državne tužioce sa učešćem predstavnika policije, o zabrani mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja. Shodno Zakonu o izvršenju kazni zatvora, iz razloga specifičnosti poslova, UIKS sprovodi složenije procedure prilikom prijema u radni odnos u odnosu na službenike ostalih organa državne uprave.

U izvještajnom periodu nije bilo pritužbi na uslove smještaja u prostorijama za zadržavanje u centrima bezbjednosti.

Preduzete su i aktivnosti na poboljšanju uslova boravka i smanjenju prenatrpanosti prostornih kapaciteta u kojima borave lica lišena slobode. S tim u vezi, u toku je realizacija projekta za izgradnju zatvora za sjevernu regiju Crne Gore.

Lica lišena slobode imaju pravo na zdravstvenu zaštitu, koja se dodatno unapređuje u skladu sa revidiranim Uputstvom o zdravstvenoj zaštiti zatvorenika (osuđenih i pritvorenih lica) iz 2019.

U cilju unaprijeđenja zdravstvene zaštite sa fokusom na mentalno zdravlje, planirana je izgradnja Specijalne zatvorske bolnice.

U slučaju sumnje na mentalnu bolest, isključivo na osnovu izvještaja doktora specijaliste psihijatra, pacijent može biti hospitalizovan u Specijalnoj psihijatrijskoj bolnici.

C. Ekonomska, socijalna i kulturna prava, socijalna inkluzija (preporuke 104.3, 105.88-105.93)

Crna Gora preduzima aktivnosti za unapređenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, kao i za stvaranje uslova za socijalnu inkluziju, sa posebnim akcentom na ranjive kategorije stanovništva. Pandemija COVID-19 uticala je na povećanje stepena siromaštva, povećanje nezaposlenosti i produblivanje postojećih nejednakosti marginalizovanih grupa.

Svjesni izazova sa kojima se suočavamo, Crna Gora je donijela novu Nacionalnu strategiju zapošljavanja 2021-2025. Cilj je stabilan i održiv rast zaposlenosti, koji je zasnovan na jednakim mogućnostima pristupu tržištu rada, dostojanstvenom radu, daljem razvoju znanja i vještina i većoj socijalnoj uključenosti. Poseban akcenat je stavljen na unapređenje položaja nezaposlenih lica, kroz efikasnost usluga za tržište rada i mjera aktivne politike zapošljavanja, kao i jačanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva. U tom smislu, fokus je uključivanje u mjere aktivne politike zapošljavanja osjetljivih grupa na tržištu rada, među kojima su mladi, žene, lica sa invaliditetom, RE, korisnici materijalnog obezbjeđenja, dugoročno nezaposlena lica. Sprovode se mjere na planu zapošljavanja radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja.

U skladu sa Strategijom razvoja sistema socijalne zaštite starijih 2018-2022 razvijene su usluge dnevnog boravka odraslim i starim osobama sa invaliditetom. Cilj je podrška za život u zajednici, bolja dostupnost zdravstvenih usluga, tj. poboljšanje sveukupnog položaja ove kategorije stanovništva. Rezultati primjene Strategija su već vidljivi, te je zabilježen rast broja starijih korisnika koji koriste usluge podrške za život u zajednici. Unaprijeđuju se usluge kroz povećanje broja licenci za obavljanje djelatnosti socijalne zaštite za pružaoce usluga za starije. U kontinuitetu se sprovoda usluga pomoći u kući. Uspostavljeni su: usluga smještaja u prihvatilištu-skloništu za beskućnike u okviru doma za stare u Risnu; usluga svratišta za beskućnike u Glavnom gradu; usluga personalna asistencija; usluge smještaja u prihvatilištu-skloništu za odrasla i stara lica žrtve nasilja, kao i usluga SOS telefon za odrasla i stara lica žrtve nasilja, a u brojnim opštinama uspostavljene su usluge savjetovanja.

Zakonska legislativa u domenu kulture usklađena je sa međunarodnim standardima. Učešće u kulturnom životu bazirano je na ravnopravnom očuvanju svih kulturnih identiteta i poštovanju kulturne različitosti.

U skladu sa Strategijom za mlade 2017-2022, u kontinuitetu su se sprovodile aktivnosti usmjerene na poboljšanje kulture učešća mladih u procesu donošenja odluka, kroz sufinansiranje omladinskih NVO, otvaranje omladinskih servisa, program *Evropska omladinska kartica* usmjeren na razvoj omladinskog aktivizma, umrežavanje mladih kroz saradnju sa civilnim sektorom.

Očuvanje kulturnih prava koja se odnose na korišćenje i kreiranje kulturnih sadržaja lica sa invaliditetom efikasno se sprovodi. Ulažu se značajni napori da objekti budu pristupačni

osobama sa invaliditetom, da se kulturni sadržaji prilagođavaju adekvatnim formatima, kao i da se pruži podrška projektima na javnim konkursima čiji su realizatori, između ostalog, i lica sa invaliditetom. Posebno se radi na omogućavanju sticanja stručnih zvanja licima sa invaliditetom u kulturnoj djelatnosti.

Ulažu se naponi za poboljšanje kvaliteta usluga javne zdravstvene zaštite za grupe u posebno ranjivoj situaciji. Unaprijeđeni su elektronski servisi za pacijente u domenu zdravstva (eApoteka, eRecept, eNalaz, eOsiguranje, eNaručivanje, eZakazivanja).

D. POJEDINAČNA PRAVA

D.1. Žene (preporuke 104.6, 105.42, 105.43, 105.91, 105.98-105.108)

Završni Izvještaj o sprovođenju trećeg nacionalnog dokumenta za rodnu ravnopravnost 2017-2021 pokazao je da je u pravcu ostvarivanja rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena ostvaren evidentan napredak. Dokument je dao i preporuke za naredni ciklus kreiranja rodnih politika. Praksa je pokazala da pored zakonskih normi i određenog napretka u pojedinim oblastima, institucije još nisu u stanju da pruže efektanu zaštitu od diskriminacije ženama i osobama drugačijih polnih i rodnih identiteta. Javne politike nisu orodnjene u dovoljnoj mjeri uprkos činjenici da Zakon o rodnoj ravnopravnosti obavezuje na to, tako da su svi uočeni nedostaci adresirani kroz tri operativna cilja četvrte po redu nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025 koji imaju za cilj da djeluju na njihovo uklanjanje.

Strategija za glavni cilj ima unapređenje primjene postojećeg normativnog okvira i primjenu mjera kojima se jačaju kapaciteti institucionalnih mehanizama za sprovođenje zakonskih odredbi za zaštitu od diskriminacije, uspostavljanje efikasnije i efektivnije koordinacije, nadzor nad sprovođenjem i izvještavanjem. Nosioci aktivnosti predvidjeli su sredstva za realizaciju planiranih aktivnosti.

Indeks rodne ravnopravnosti, koji prati ostvarivanje rodne ravnopravnosti u šest oblasti, prvi put je za Crnu Goru izračunat 2020. Njime je konstatovano da je najveći disbalans u Crnoj Gori u domenu novca i moći i ukazano na potrebu intenziviranja aktivnosti usmjerenih na jačanje žena u ekonomskoj i političkoj sferi.

Strategija ženskog preduzetništva 2021-2024 u fokusu ima prevazilaženje strukturnih, ekonomskih i infrastrukturnih prepreka za dalje unapređenje ženskog preduzetništva.

U cilju unapređenja konkurentnosti privrede i povećanja broja privrednih subjekata u većinskom vlasništvu žena, uvedene su specifične mjere za podršku.

U oblasti povećanja zastupljenosti žena u političkom i javnom životu, aktivnosti su bile usmjerene na izmjene izbornog zakonodavstva. Pripremljeni su amandmani u cilju povećanja kvote na 40%. Dio amandmana se našao i u Zakonu o finansiranju političkih partija i izbornih kampanja koji je donešen 2019. Njegovim usvajanjem obezbijedena su sredstva u nacionalnom budžetu za djelovanje foruma žena u političkim partijama.

Skupština Crne Gore je inoviranim Poslovníkom iz 2020. propisala da se najmanje jedan potpredsjednik bira iz reda manje zastupljenog pola. Ovo je važan iskorak za unapređenje zastupljenosti žena u zakonodavnoj vlasti. Sporazumom između političkih partija, formiran

je Ženski klub, kao neformalno skupštinsko tijelo kojim koordiniraju poslanice različitih partija. Ženski klub je svojim aktivnostima doprinio usvajanju određenih zakonodavnih i administrativnih mjera u cilju unapređenja politike rodne ravnopravnosti.

Žene u Skupštini trenutno čine 27,2% od ukupnog broja poslanika, što ne predstavlja ispunjenje kvote propisane preporukama CEDAW. Crna Gora trenutno ima predsjednicu i potpredsjednicu Skupštine čije je mjesto rezervisano za kandidata manje zastupljenog pola.

U pripremi je Zakon o Vladi kojim će biti utvrđene kvote za sastav Vlade.

Pokrenuta je reforma zakonodavstva u vezi sa zaštitom od rodno zasnovanog nasilja kojom su obuhvaćeni: Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja, Krivični zakonik, i dr.

U toku je priprema novih medijskih zakona koji će obuhvatati rodnu perspektivu. U proceduri je izrada novog zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije koji će proširiti osnove kojima se garantuje zaštita i promocija jednakosti i uređuje zaštita od diskriminacije po različitim osnovama.

Zakonom o privremenom izdržavanju djece uspostavljen je alimentacioni fond 2022. koji će djeci omogućiti redovnu alimentaciju.

Strategija rodne ravnopravnosti 2021-2025 fokusirana je na ispunjavanje jasno definisanih aktivnosti koje su usmjerene na promjene mjerljivih indikatora i tokom procesa formiranja komisije koja prati njeno sprovođenje, članovi su prošli kroz edukacije usmjerene na sticanje neophodnih vještina za, efikasni monitoring i izvještavanje u skladu sa indikatorima.

Pitanje horizontalnog uključivanja rodne perspektive u sve strateške ciljeve u sistem javne uprave i njeno funkcionisanje definisano je Strategijom reforme javne uprave 2022-2026.

Kreiran je instrument kao alatka pri izradi strateških javnih politika, koji je uključen u novu metodologiju izrade i praćenja izvještavanja svih vladinih dokumenta.

Crna Gora je otpočela proces orodnjavanja budžeta, na način da institucije u planiranje svog budžeta uvrste rodne indikatore i informišu o istim.

Urađena je Mapa puta za kreiranje djelotvornih politika za žene u biznisu. Uspostavljena je online nacionalna platforma za žene u biznisu, sa svim postojećim informacijama o relevantnim programima podrške.

Kreirana je platforma Rodna mapa, koja na inovativan način predstavlja položaj žena i muškaraca u crnogorskom društvu. Sprovedena je kampanja u 2021. sa ciljem iskorjenjivanja tradicionalnih stavova, koji ženama ograničavaju šanse za angažman u političkom i javnom životu.

Sprovedena istraživanja u 2020. i 2021. pokazala su da zaposleni u javnoj upravi nemaju dovoljan nivo znanja o orodnjavanju javnih politika. S tim u vezi je 2021. urađena online platforma za obučavanje zaposlenih u javnoj upravi i javnim komunikacijama.

U cilju zabrane abortusa na osnovu pola fetusa i uspostaviti servise podrške za žene koje su pod pritiskom da izvrše abortuse zbog tog razloga.

Zakonom o uslovima i postupku za prekid trudnoće zabranjuje se prekid trudnoće kao i upotreba ranih genetskih testova do desete sedmice trudnoće radi utvrđivanja pola osim kada postoje rizici od nasljednih oboljenja. Zakon detaljno uređuje postupak prekida trudnoće kako punoljetne tako i maloljetne osobe. Javne zdravstvene ustanove postupaju po Uputstvu, kojim se zabranjuju sva prenatalna testiranja u cilju utvrđivanja pola. U javnom sektoru to je u potpunosti zaživjelo, međutim i dalje ne postoji mogućnost adekvatne kontrole privatnog sektora, jer još nisu uvezani elektronskim putem.

D.2. Djeca (preporuke 105.81, 105.87, 105.95, 105.96, 105.121-105.125, 106.12)

Nastavljeno je jačanje normativnog, strateškog i institucionalnog okvira u oblasti zaštite prava djece.

Zakonom o radu iz 2020. zabranjeno je zapošljavanje lica osuđivanih za djela seksualnog iskorišćavanja i seksualne zloupotrebe djece.

Usvojena je Strategija za ostvarivanje prava djeteta 2019-2023, koja predstavlja sveobuhvatni i interesorni dokument koji se bavi unapređenjem uslova za realizaciju prava djeteta u svim oblastima obuhvaćenim Konvencijom UN o pravima djeteta i njenim fakultativnim protokolima. U skladu sa Strategijom, planirana je izgradnja Barnahus - Dječije kuće, u kojoj će se sprovoditi forenzički intervjui i medicinski pregledi za djecu žrtve seksualnog zlostavljanja.

Strategija inkluzivnog obrazovanja 2019-2025 stavila je fokus na rani razvoj, odnosno podršku za djecu u predškolskim ustanovama. Djeca sa invaliditetom u predškolske ustanove upisuju se besplatno, a za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama škole angažuju asistente u nastavi kao tehničku podršku. U cilju prilagođavanja ove djece, urađen je program prelaska iz vrtića u osnovnu školu, iz osnovne u srednju školu, i naredni koji povezuje upis na fakultet i zapošljavanje. U obrazovanju i vaspitanju djece s posebnim obrazovnim potrebama značajnu ulogu imaju resursni centri. U Crnoj Gori postoje tri resursna centra i 17 dnevnih boravaka za djecu sa smetnjama u razvoju, što zadovoljava potrebe djece sa posebnim potrebama na nivou Crne Gore.

U domenu institucionalnog okvira zaštite prava djece, nastavljen je rad Savjeta za prava djeteta kojim od 2022. predsjedava predsjednik Vlade, a formiran je i Sekretarijat, koji obavlja stručne i administrativne poslove za Savjet.

Tokom 2018. uspostavljena je usluga *Prihvatište za zaštitu djece od nasilja u porodici* i nacionalna dječija telefonska linija pri JU Dječjem domu „Mladost” Bijela, koji je ujedno i jedina ustanova za djecu bez roditeljskog staranja u Crnoj Gori. Uspostavljena je mogućnost izdvajanja elektronske evidencije lica osuđenih za krivična djela protiv polne slobode djece i maloljetnih lica tokom 2018.

Crna Gora je u grupi od 50-ak zemalja svijeta koje su eksplicitno zabranile fizičko kažnjavanje djece. Kreirani su i primjenjuju se programi obuke u cilju promjene stavova

koji podržavaju nasilje, prihvataju fizičko kažnjavanje i druge štetne tradicionalne prakse, stereotipne rodne uloge, rasnu ili etničku diskriminaciju. Aktivnosti koje sprovode nevladine organizacije koje su partneri na projektima direktno doprinose ostvarivanju mjera i ciljeva iz nacionalne Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja za period 2017-2021. Sprovedene su brojne obuke stručnih radnika u sistemu socijalne i dječje zaštite, na temu djece žrtava nasilja u porodici, o ranjivosti djece u ustanovama i dnevnim centrima na nasilje, a u planu je izrada nove Strategije zaštite djece od nasilja za period od 2023-2027.

U cilju usklađivanja programa socijalne zaštite sa potrebama ranjivih kategorija stanovništva, planirana je izrada novog Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti čije je usvajanje predviđeno u 2023.

U cilju podizanja svijesti o prisilnim zajednicama ili dječijim ili prisilnim brakovima u romskim i egipćanskim zajednicama, Crna Gora u saradnji sa međunarodnim partnerima sprovodi kampanje o dječijim/ugovorenim brakovima, nasilju u porodici i prosjačenju.

Rad Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudi povećao je broj krivičnih gonjenja i otkrivajućih presuda.

Realizovan je Program za suzbijanje vršnjačkog nasilja i vandalizma u obrazovno-vaspitnim ustanovama u Crnoj Gori 2019-2021. Tokom školske 2020-2021 iz Informacionog sistema crnogorskog obrazovanja (MEIS) analizirani su podaci o broju slučajeva svih formi nasilja, počinioca i žrtava, formirane grupe osnovnih i srednjih škola za koje su realizovane obuke i u školama sprovedene akcije prevencije. Ove godine resor prosvjete je sproveo instruktivne sastanke sa direktorima svih osnovnih škola koje se tiču prevencije i postupanja. Urađena je Analiza podataka o stanju u pogledu pojave nasilja u školama na osnovu podataka iz MEIS-a, prepoznati prioriteti, definisane teme za obuke za osnaživanje preventivnih kompetencija školskog kadra.

D.3. Osobe s invaliditetom (preporuke 105.85, 105.86, 105.96, 105.138–105.142, 106.13)

Usklađenost Zakona o radu iz 2020. sa međunarodnim standardima i domaćim pravnim okvirom obezbjedila je uslove za uspješnu i profesionalnu rehabilitaciju, povećanje zaposlenosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, uz otklanjanje barijera i stvaranje jednakih prava. U izvještajnom periodu, posebna pažnja bila je posvećena finansiranju projekata za zapošljavanje lica sa invaliditetom u cilju njihove veće uključenosti na tržištu rada.

Nastavljeno je usklađivanje domaćeg zakonodavstva u oblasti zaštite ljudskih prava i zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom na osnovu Analize usklađenosti nacionalnog zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima lica sa invaliditetom i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. Od 59 analiziranih zakona, preporuku za uskladjivanje je dobilo 34, a do sada je uskladjeno 9, a u toku su izmjene i dopune zakona o pravima pacijenata, o liječenju neplodnosti asisitiranim reproduktivnim tehnologijama, i o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica, o povlasticama na putovanje lica sa invaliditetom.

U pripremi je Nacrt zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, što je osnov i za donošenje registra osoba sa invaliditetom.

Sa ciljem daljeg jačanja institucionalnog okvira, zaštite i daljeg poštovanja osnovnih ljudskih prava lica s invaliditetom garantovanih UN konvencijom, 2021. je donijeta Odluka o osnivanju Savjeta za prava lica sa invaliditetom koji će kroz saradnju Vlade i nevladinog sektora, unaprijediti prava lica sa invaliditetom u oblasti zdravstvene, socijalne i dječje zaštite, vaspitanja i obrazovanja, radnog osposobljavanja i zapošljavanja, pristupačnosti, antidiskriminacije i sporta. Usljed strukturnih promjena u sastavu Vlade, u toku je obezbjeđivanje uslova za osnivanje ovog tijela.

Finalni Izvještaj ukazao je na potrebu dalje identifikacije i uklanjanje svih faktora koji uzrokuju nejednake društvene uslove i položaj lica sa invaliditetom, kao i preduslove za njihovo aktivno učešće u razvoju javnih politika u oblasti zaštite od diskriminacije i promociju jednakosti. Prepoznata je i potreba za jačanjem uslova za ravnopravno učešće u životu zajednice žena i djevojčica sa invaliditetom, te djece sa invaliditetom.

Novom Strategijom za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022-2027 primarni akcenat stavljen je na efektivno suzbijanje svih oblika diskriminacije i stvaranje uslova za uživanje jednakih prava u svim oblastima života licima s invaliditetom. Dokumentom su obuhvaćene oblasti žene i djevojčice s invaliditetom i djeca sa invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju, posebno uzimajući u obzir ranjivost njihovog položaja u društvu i specifične zahtjeve sa kojima se suočavaju. U narednom periodu, Vlada Crne Gore jačaće kadrovske kapacitete za efikasnu implementaciju i nadzor predmetnog dokumenta.

Strategijom inkluzivnog obrazovanja 2019-2025 unapređuje se dostupnost, jednakost i kvalitet inkluzivnog obrazovanja kroz školske politike, kulture i prakse. Na osnovu analize individualno razvojno-obrazovnih programa koje su dostavile vaspitno-obrazovne ustanove i sprovedenog istraživanja, ovaj program je unaprijeđen za predškolske ustanove, osnovne i srednje škole i nastavu koja se realizuje po posebnom programu. Urađen je program podrške za prilagođavanje djece u osnovnim školama za prelaz sa razredne na predmetnu nastavu i za izazove adolescencije. Urađen je model pristupačnog formata i sprovedeno savjetovanje za koordinatore informacionih tehnologija svih škola. U saradnji sa dnevnim centrima, pruža se dodatna stručna podrška za djecu iz vrtića i osnovnih škola.

Prepoznata je važnost institucije Zaštitnika kao institucionalnog mehanizma za zaštitu od diskriminacije ovih lica. U postupku pred Zaštitnikom je tokom izvještajnog perioda, zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta, bilo 90 predmeta. Ovaj izvještajni period bilježi porast pritužbi u odnosu na prethodni, što je dokaz većeg povjerenja i prepoznatljivosti institucije.

U toku 2022. institucija Zaštitnika je inicirala stvaranje nezavisnog monitoring mehanizma, sa posebno izraženim konceptom inkluzije civilnog sektora koji zagovara prava osoba sa invaliditetom. Procedura formiranja monitoring mreže za praćenje sprovođenja Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom je u toku.

D.4. Manjinski narodi i Romi (105.94, 105.126-105-137)

U institucionalnom i zakonodavnom smislu Crna Gora nastoji da manjinama obezbijedi integrisan pristup, kroz implementaciju strateškog i normativnog okvira za zaštitu njihovih

prava. Nacionalnom Strategijom manjinske politike 2019-2023. predviđena su institucionalna rješenja, odnosno operativna struktura i funkcionalna zastupljenost svih aktera procesa implementacije.

Redovno se izdvajaju značajna sredstva za institucije koje se bave unapređenjem i promocijom prava manjina, u cilju očuvanja i razvoja kulture, obrazovanja i informisanja na jezicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Kroz projektne aktivnosti u kontinuitetu se radi na promovisanju važnosti međusobne tolerancije i suživota, međuetničkog dijaloga, specifičnosti nacionalne kulture, istorije i umjetnosti manjina.

Takođe, obezbjeđivanje srazmjernog učešća i zastupljenosti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u političkom i javnom životu Crne Gore važno je zbog ostvarivanja njima zagarantovanih prava, ali i učešća u kreiranju i sprovođenju nacionalnih politika. Aktiviranjem prve romske političke partije 2021. (formirane 2019) na lokalnim izborima u Podgorici, romska zajednica postaje aktivan činilac u kreiranju političkog ambijenta u Crnoj Gori.

Vlada Crne Gore je 2021. usvojila Informaciju o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u organima lokalne samouprave, privrednim društvima i javnim ustanovama, čiji je osnivač Glavni grad, Prijestonica ili opština. Dobijeni podaci konstatuju povećanje zastupljenosti u odnosu na raniji period ali i prostora za dalje unapređenje.

U cilju unapređenja srazmjerne zastupljenosti neophodan je multidisciplinarni pristup i puna posvećenost poštovanja ustavnog principa od strane svih relevantnih subjekata.

Složenost procesa inkluzije Roma i Egipćana zahtjeva multidisciplinarni i dugoročan pristup. Učinak Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020 dao je smjernice za dalju stratešku politiku u oblasti. Ključni cilj nove Strategije (2021-2025) je izgradnja inkluzivnog i otvorenog društva zasnovanog na borbi protiv i eliminisanju svih oblika diskriminacije, anticiganizma i siromaštva.

Strategijom su obuhvaćene sve oblasti koje su od suštinskog značaja za rješavanje problema sa kojim se susrijeće ova populacija, i to: diskriminacija, siromaštvo, politička i društvena participacija, stanovanje, obrazovanje, zdravlje, građanski status i lična dokumenta, socijalna i porodična zaštita. Imenovan je i nacionalni koordinator za njeno praćenje.

Broj učenika iz ovih zajednica u obrazovnom sistemu je u konstantnom porastu na svim nivoima obrazovanja i s tim u vezi, aktivnosti koje se sprovode usmjerene su na eliminaciju segregacije, animiranje učenika za nastavak srednjoškolskog obrazovanja, te akademskih studija. Vlada Crne Gore za njih obezbjeđuje stipendije, na srednjooškolskom i studijskom nivou, dok je predškolsko obrazovanje besplatno, kao i udžbenici za osnovno obrazovanje.

Kroz angažovanje medijatora kako bi se djeci olakšao pristup učenju, u saradnji sa nastavnicima i stručnim službama, radi se na jačanju kvaliteta njihovog obrazovanja, sa ciljem dostizanja što višeg nivoa obrazovanja. Ipak i dalje je primjetan jaz između broja djece u osnovnom i srednjem obrazovanju kao i nedovoljno razvijena svijest o važnosti obrazovanja usled loše socio-ekonomske situacije u kojoj se nalaze. Teži se uključivanju što većeg broja medijatora za oblast obrazovanja, zdravstva i socijalne inkluzije. Za oblast

osnovnog obrazovanja uključena su 22 saradnika, dok su za oblast zapošljavanja, socijalne i zdravstvene zaštite obučena 43 medijatora tokom izvještajnog perioda. Medijatori se zapošljavaju kroz projekte koji su ograničeni rokom, te ih je potrebno u potpunosti uključiti u sistem na neodređeno vrijeme.

Crna Gora je članica brojnih regionalnih inicijativa u okviru kojih se realizuju aktivnosti na suzbijanju osjetljivosti rizičnih kategorija stanovništva u odnosu na trgovinu ljudima.

U kontinuitetu se radi na podizanju svijesti roditelja i djece, romskih i egipćanskih aktivista, o zaštiti od nasilja u porodici, nasilju nad ženama i maloljetničkim brakovima među romskom populacijom.

Praksa ugovorenih maloljetničkih brakova u romskoj i egipćanskoj zajednici i dalje predstavlja razlog za zabrinutost. U izvještajnom periodu evidentirano ih je 18. Revidiranje Krivičnog zakonika trebalo bi da, u skladu sa Konvencijom o pravima djeteta i njenim Fakultativnim protokolom, uključi podizanje minimalne starosne granice za stupanje u brak sa 16 na 18 godina.

Zapošljavanje ostaje jedan od najvećih izazova uzevši u obzir opštu problematiku sa kojom se zajednice suočavaju. Oko 96% registrovanih Roma na evidenciji Zavoda za zapošljavanje ima najniži nivo obrazovanja, dok manje od 1% ima srednje obrazovanje, što značajno sužava mogućnosti zapošljavanja. Sredinom 2022. na evidenciji Zavoda je 2,6% od ukupnog broja evidentiranih nezaposlenih lica u Crnoj Gori. Programi sezonskog zapošljavanja organizuju se u kontinuitetu, ali su ograničeni kada je riječ o dugoročnom učinku.

Pravni status interno raseljenih lica RE populacije je uglavnom priveden kraju. Planirano je da do kraja 2023. sva lica u potpunosti riješe problem građanskog statusa i ličnih dokumenata.

Sa dugogodišnjim međunarodnim i domaćim partnerima sprovode se redovno edukacije, radionice, obuke o društvenoj jednakosti pripadnika Roma i Egipćana, borbi protiv anticiganizma, prisilnih brakova za predstavnike lokalnih samouprava, vaspitno-obrazovnih ustanova, centara za socijalni rad, centara i odjeljenja bezbjednosti i sektora granične policije.

D.5. Izbjegllice, raseljena i interno raseljena lica (preporuka 105.143)

Zakonom o strancima iz 2018. omogućeno je raseljenim i interno raseljenim licima sticanje statusa stranca sa stalnim boravkom u Crnoj Gori, po povlašćenim uslovima, kao mjera za trajno rješenje njihovog statusa. Ovim licima omogućava se integracija u crnogorsko društvo i ostvarivanje prava na rad i zapošljavanje, obrazovanje, stručno usavršavanje, priznavanje diploma i sertifikata, socijalnu pomoć, zdravstveno i penzijsko osiguranje, poreske olakšice, pristup tržištu rada i usluga, slobodu udruživanja, povezivanja i članstva u organizacijama koje zastupaju interese radnika ili poslodavaca.

Strategija o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori za period 2021-2025 oblikovaće državnu migracionu politiku u skladu sa najboljim praksama iz oblasti legalnih migracija, azila, prevencije neregularnih migracija, readmisije, povratka, integracije, interno

raseljenih lica i apatridije. Ovim strateškim dokumentom je predviđeno i trajno rješavanje statusa interno raseljenih lica.

U periodu od novembra 2009 - oktobra 2022, raseljena lica i interno raseljena lica podnijela su ukupno 15.260 zahtjeva za odobravanje stalnog boravka i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je 15.146 zahtjeva, dok je za 114 zahtjeva postupak u toku.

Regionalni stambeni program za Crnu Goru predvidio je sredstva za rješavanje stambenog pitanja za 6.063 lica (lica smještena u neformalnim kolektivnim centrima i ugrožena lica u privatnom smještaju). Od tog broja, do sada je riješeno pitanje za više od 5 000 lica, dok je rješavanje stambenog pitanja ostalih lica u toku. Izgradnjom 171 stambene jedinice za stanovnike Kampa Konik u Podgorici zatvoren je najveći neformalni kamp u Crnoj Gori u decembru 2018.

Tokom izvještajnog perioda nije bilo organizovanog povratka raseljenih i interno raseljenih lica. Sve manje interesovanje posljednjih godina uslovljeno je uspješnom integracijom ovih lica u crnogorsko društvo, kroz rješavanje njihovog pravnog statusa, obezbjeđenje pristupa socio-ekonomskim pravima u punom obimu, kao i uspješno rješavanje stambenih pitanja ovih lica.

Izazov sa kojim se susrijećemo u radu kada je riječ o raseljenim i interno raseljenim licima jeste upis u registe kao i pribavljanje dokumenta u državi porijekla ovih lica.

B.2. Smanjenje apatridije (preporuka 105.144)

Zakonom o crnogorskom državljanstvu tretirana su pitanja izbjegavanja pojave apatridije, sprječavanja proizvoljnog lišavanja državljanstva, sprječavanja diskriminacije i pravo na državljanstvo.

Crna Gora je u potpunosti stvorila uslove za upis u Registar rođenih za sva lica rođena na njenoj teritoriji. Zakon o vanparničnom postupku omogućuje upis u Registar za lica rođena van zdravstvenog sistema, a praksom je omogućen upis za ona lica čiji jedan ili oba roditelja nemaju identifikacioni dokument ili su djeca napuštena od strane majke.

Novim Zakonom o strancima iz 2018. uspostavljena je procedura za utvrđivanje statusa lica bez državljanstva. Zaključno sa oktobrom 2022, za 9 lica je utvrđen status apatrida, a za 15 lica je postupak za utvrđivanje statusa lica bez državljanstva u toku.

Sva lica koja su podnijela zahtjev za utvrđivanje statusa apatrida pomognuta su kroz program besplatne pravne pomoći koji je finansiran od strane Kancelarije visokog komesara UN za izbjeglice (UNHCR) i realizovan od strane lokalnih NVO.

Kontinuirano se organizuju obuke službenika nadležnih za primjenu Zakona o strancima u dijelu koji se odnosi na oblast apatridije.

Novom Strategijom o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori 2021-2025, predviđena je sveobuhvatna analiza nacionalnog zakonodavstva iz oblasti socio-ekonomskih prava za lica sa statusom lica bez državljanstva, kao i izmjene i dopune Zakona o strancima, kako bi se detaljnije definisao postupak za utvrđivanje statusa lica

bez državljanstva, kao i prava i obaveze tokom postupka, i nakon eventualnog priznanja statusa lica bez državljanstva.

Kada je riječ o smanjenju apatridije praksa pokazuje da se odgovor po zahtjevima za provjeru državljanškog statusa od država sa kojima podnosilac zahtjeva za utvrđivanje statusa lica bez državljanstva ima vezu čeka dosta dugo kao i da odgovori nijesu sasvim precizni, to jest da isti samo sadrže činjenicu da lice nije upisano u Registar državljana (RD), bez osvrta na ostale činjenice koje se navode u inicijalnom upitu, da li lice ispunjava uslove za upis u RD po nekom od pravnih osnova.

D.5.6. LGBTI osobe (preporuke 105.16-105.19, 105.82-105.83)

Crna Gora ima snažan normativni i strateški okvir zaštite ljudskih prava LGBT osoba.

Od početka implementacije Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola (2021), registrovano je preko 20 životnih partnerstava. Ovo predstavlja veliki iskorak u pravom smjeru za crnogorsko društvo, njegovu demokratsku zrelost i proces integracije. Novim Zakonom o zaštiti od jednakosti i zabrani diskriminacije i Zakonom o pravnom prepoznavanju roda na bazi samoodređenja čije su izrade u toku, zaokružiće se pravni okvir zaštite ljudskih prava LGBTI osoba u Crnoj Gori.

Crna Gora implementira drugu Strategiju za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023, kroz tri najznačajnije oblasti: društveno prihvatanje LGBTI osoba; bezbjednost i zaštita ljudskih prava LGBTI osoba; pristup radu, uslugama i servisima podrške. Implementacija se zasniva na principu sektorske odgovornosti resornih institucija za definisane ciljeve.

Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 godine na sistemski način definiše ciljeve, mjere i aktivnosti neophodne za unapređenje poštovanja ljudskih prava LGBTI osoba na dostojanstven život.

U odnosu na slučajeve nasilja nad LGBTI osobama na godišnjem nivou prikupljaju se podaci o svim prijavljenim i procesuiranim slučajevima diskriminacije i nasilja nad LGBTI osobama.

Tokom izvještajnog perioda, urađena je i analiza primjene antidiskriminacionog zakonodavstva koja je ukazala na brojne izazove sa kojima se suočavaju pravosudni organi i druge nadležne institucije u odnosu na procesuiranje slučajeva u kojima su LGBTI osobe oštećena strana. Analiza je dala preporuke i smjernice za bolju i efikasniju implementaciju zakona u cilju pružanja doprinosa efikasnoj borbi protiv zločina iz mržnje i govora mržnje prema ovoj ranjivoj društvenoj grupi.

Formiran je Tim povjerenja u cilju jačanja saradnje između Uprave policije i LGBTI zajednice. Uspostavljena je mreža obučених policijskih službenika za kontakt sa LGBTI osobama, čime je dodatno ojačana bezbjednost LGBTI osoba. Ova mreža uključuje sve centre/odjeljenja bezbjednosti u zemlji.

Deseta povorka ponosa u Crnoj Gori organizovana je u oktobru 2022. Događaj je prošao bez posebnih mjera obezbjeđenja, što je pokazatelj napretka društva u smislu tolerancije i poštovanja različitosti.

U ukupnoj zaštiti i unapređenju LGBTI osoba, jačanju njihove socijalne inkluzije i kreiranju kvalitetnih politika u ovoj oblasti, ističe se doprinos nevladinih organizacija.

IV PRIORITETI, INICIJATIVE I OBAVEZE NA PLANU PREVENCIJE IZAZOVA U IMPLEMENTACIJI PREPORUKA I SNAŽENJU ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA

U skladu sa preporukama trećeg UPR ciklusa i u svjetlu aktuelnog članstva u Savjetu za ljudska prava (2022-2024), Crna Gora je nastavila da osnažuje institucionalni i zakonodavni okvir na polju zaštite i promocije ljudskih prava i osnovnih sloboda. Preduzete aktivnosti u ovoj oblasti nedvosmisleno oslikavaju naše usmjerenje ka demokratskim vrijednostima, osiguravanju prosperiteta i bolje budućnosti svih građana.

Kroz implementaciju preporuka, prepoznati su i izazovi sa kojima se susrijeće crnogorsko društvo, te će biti intenzivirani naponi kako bi se dodatno ojačao institucionalni okvir i obezbijedila potpuna primjena zakona. Uz jačanje nacionalnog dijaloga o ljudskim pravima i veće učešće civilnog sektora, preduzeće se mjere koje će omogućiti veću jednakost, sa posebnim akcentom na ranjive kategorije društva. U tom smislu, u fokusu rada biće veće uključivanje RE populacije u obrazovni sistem, sa posebnim fokusom na predškolsko obrazovanje, kao i intenziviranje aktivnosti na unapređenju uslova u oblasti zapošljavanja, te ukidanju maloljetnih i ugovorenih brakova, kroz regionalni pristup.

Uprkos značajnim naporima na zaokruživanju normativnog okvira u domenu borbe protiv svih oblika diskriminacije, stereotipa i predrasuda u crnogorskom društvu, posebno pojave seksizma i mizoginije, prepoznati su izazovi koji i dalje postoje na planu njihove pune implementacije. Intenziviraće se rad na efikasnijoj primjeni zakonskog okvira i kroz integrisanje principa rodne ravnopravnosti u cjelokupni rad javne uprave.

Usvajanje Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola u julu 2020. predstavlja veliki iskorak za crnogorsko društvo. Radiće se intenzivnije na harmonizaciji propisa sa predmetnim zakonom u cilju njegove pune implementacije. U oblasti zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom intenziviraće se rad na stvaranju uslova za uživanje jednakih prava u svim oblastima života licima s invaliditetom.

Sprovode se brojne aktivnosti na poboljšanju socio-ekonomskog statusa izbjeglica i raseljenih lica, sa posebnim fokusom na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, socijalnu zaštitu i rješavanje stambenog pitanja.

Napredak koji je prezentovan u izvještaju je jasno prikazao izazove i obaveze koje je neophodno ispuniti, kako bi se ojačao sistem zaštite i uživanja ljudskih prava i sloboda, u skladu sa najvišim vrijednostima demokratije i načelima proklamovanim u Povelji UN, Univerzalnoj deklaraciji i međunarodnopravnim dokumentima u ovoj oblasti.

Na međunarodnom planu, Crna Gora će nastaviti da ostvaruje tijesnu saradnju sa Savjetom za ljudska prava, Kancelarijom Visokog komesara UN za ljudska prava, kao i sa nosiocima specijalnih procedura, kojima je upućen stalni poziv za posjete Crnoj Gori i njenim institucijama.